

## ๒. เจตสิกปริเฉท

### สมปโยคक्षण

๑. เอกุปปาทนิโรธา จ  
เอกาลมฺพนวตฺตุกา  
เจโตยุตฺตา ทฺวิปญฺญาส  
ธมฺมา เจตสิกกา มตา.

### อัญญสมานเจตสิก

๒. กถํ? ผสฺโส เวทนา สญฺญา  
เจตนา เอกกฺคตา ซีวิตินฺทฺริยํ  
มนสิกาโร เจติ สตฺติเม เจตสิกกา  
สพฺพจิตฺตสาธาธนา นาม.

## ๒. เจตสิกปริเฉท

### ลักษณะแห่งสมปโยค

๑. ธรรม ๕๒ ประการ ประกอบกับ  
จิต มีความเกิดขึ้นพร้อมกับจิต ๑  
มีความดับพร้อมกับจิต ๑ มีอารมณ์  
อันเดียวกันกับจิต ๑ มีวัตถุอันเดียว  
กันกับจิต ๑ ท่านเรียกว่า เจตสิก.

### อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง

๒. อย่างไร? คือ
  - (๑) ผัสสะ ธรรมชาติที่ถูกต้อง  
อารมณ์
  - (๒) เวทนา ธรรมชาติที่เสวยรส  
แห่งอารมณ์
  - (๓) สัญญา ธรรมชาติที่จำอารมณ์
  - (๔) เจตนา ธรรมชาติที่กระตุ้น  
สัมปยุตธรรมให้คิดในอารมณ์
  - (๕) เอกัคคตา ธรรมชาติที่ทำให้  
จิตมีอารมณ์แน่วแน่

คุณชวี แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

(๖) ชีวิตินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นใหญ่ในการเลี้ยงรักษาธรรมที่เกิดร่วมกับตนให้เป็นอยู่ได้ และ

(๗) มนสิการ ธรรมชาติที่ทำให้นามธรรม ที่เกิดร่วมกับตนมุ่งตรงต่ออารมณ์

เจตสิก ๗ ดวงดังกล่าวมานี้ ชื่อว่า สัพพจิตตสาธารณะ ทัวไปแก่จิตทุกดวง.

๓. วิตกุโก วิจาโร อธิโมกฺโข  
วีริยํ ปิติ ฉนฺโท เจติ ฉ อิเม  
เจตสิกกา ปกิณฺณกา นาม.

๓. (๑) วิตก ธรรมชาติที่ยกนาม-  
ธรรมที่เกิดร่วมกับตนไว้ในอารมณ์

(๒) วิจาร ธรรมชาติที่พิจารณา  
อารมณ์ติดตามวิตกนั้น

(๓) อธิโมกข์ ธรรมชาติที่ตัดสิน  
อารมณ์ได้เด็ดขาด

(๔) วีริยะ ธรรมชาติที่อาจหาญ  
พยุงธรรมที่เกิดร่วมกับตน มิให้ทอดถอย

(๕) ปิติ ธรรมชาติที่อึดใจในอารมณ์  
ที่ได้ และ

(๖) ฉันทะ ธรรมชาติที่พอใจใน  
อารมณ์

เจตสิก ๖ ดวง ดังกล่าวนี้ ชื่อว่า  
ปกิณกะ ประกอบเข้ากับจิตได้เป็นบางดวง  
ไม่ทั่วไป.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิธรรมตถสังคหะและอภิธรรมตถกาวานฎกา. ป-ท.๑-๘

๔. เอวมิเม<sup>๑</sup> เตรส เจตสิก  
อญฺญสมานาติ เวทิตพฺพา.

๔. เจตสิกทั้ง ๑๓ ดวง ดังกล่าว  
มานี้ บัณฑิตพึงทราบว่าเป็น ชื่อ อัญญ-  
สมานา คือ ประกอบเข้าได้กับธรรมอื่น ๆ  
ทั้งกุศล อกุศล และอัปายากฤตทั่วไป.

### อกุศลเจตสิก

๕. โมโห อหิริกั อโนตตปฺป  
อุทฺธจฺจํ โลภो ทิฏฺฐิ มาโน โทโส  
อิสฺสา มจฺจนฺริยํ กุกฺกจฺจํ ถีนํ มิทฺธ  
วิจิกิจฺจนา เจติ จุทฺทสิเม เจตสิก  
อกุสลา นาม.

### อกุศลเจตสิก ๑๔ ดวง

๕.(๑) โมหะ ธรรมชาติที่หลงอยู่ใน  
อารมณ์ ปกปิดสภาวะความเป็นจริงแห่ง  
อารมณ์

(๒) อหิริกะ ธรรมชาติที่ไม่เกลียด  
บาปมีกายทุจริตเป็นต้น

(๓) อโนตตปปะ ธรรมชาติที่ไม่  
กลัวบาปมีกายทุจริตเป็นต้น

(๔) อุทธัจจะ ธรรมชาติที่ฟุ้งซ่าน  
ในอารมณ์

(๕) โลภะ ธรรมชาติที่อยากได้ติด  
ในอารมณ์

(๖) ทิฐิ ธรรมชาติที่เห็นผิด ละ  
สภาวะตามเป็นจริงแห่งอารมณ์ ยึดถือ  
ตามความไม่เป็นจริง

<sup>๑</sup> สี่. ฉ. เอวเมเต.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

(๗) มานะ ธรรมชาติที่ถือตัวว่า  
เราดีกว่าเขาเป็นต้น

(๘) โทสะ ธรรมชาติที่ประทุษร้าย  
หยาบคาย

(๙) อิศสา ธรรมชาติที่ริษยา  
สมบัติของผู้อื่น

(๑๐) มัจฉริยะ ธรรมชาติที่หวงแหน  
เหนียวแน่นสมบัติของตน

(๑๑) กุกกุจจะ ธรรมชาติที่เดือด-  
ร้อนปรารถนาความชั่วที่ได้ทำไว้ และ  
ความดีที่ยังไม่ได้ทำ

(๑๒) ทีนะ ธรรมชาติที่ทำให้จิต  
ท้อถอย ไม่ให้อาจหาญ.

(๑๓) มितระ ธรรมชาติที่ทำให้  
เจตสิกธรรมที่เกิดกับตนท้อถอย ไม่  
อาจหาญ และ

(๑๔) วิจิกิจฉา ธรรมชาติที่ลังเลใน  
อารมณ์ ตัดสินไม่ได้

เจตสิก ๑๔ ดวง ดังกล่าวนี้นี้ ชื่อว่า  
อกุศล.

คุณชีว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสภณเจตสิก

๖. สทฺธา สติ หิริ โอตตปฺปิ  
 อโลโภ อโทโส ตตรมชฺฉตฺตตา  
 กายปสฺสทฺธิ จิตฺตปสฺสทฺธิ กายลหฺตฺตา  
 จิตฺตลหฺตฺตา กายมฺหฺตฺตา จิตฺตมฺหฺตฺตา  
 กายกมฺมณฺณตฺตา จิตฺตกมฺมณฺณตฺตา  
 กายปาคุณฺณตฺตา จิตฺตปาคุณฺณตฺตา  
 กายชฺชุกตฺตา จิตฺตชฺชุกตฺตา เจติ  
 เอกุณฺวีสตีเม เจตสิกกา โสภณ-  
 สาธารณา นาม.

โสภณเจตสิก ๒๕ ดวง

- ๖.(๑) สทฺธา ธรรมชาติที่เชื่อเลื่อมใส  
 ในอารมณ์ และทำให้สัมปยุตธรรม  
 เลื่อมใส
- (๒) สติ ธรรมชาติที่ระลึกได้ใน  
 อารมณ์ และทำให้สัมปยุตธรรมระลึกได้.
- (๓) หิริ ธรรมชาติที่ละอายรังเกียจ  
 บาบ มีกายหุจจริตเป็นต้น
- (๔) โอตตปฺปะ ธรรมชาติที่เกรงกลัว  
 บาบ มีกายหุจจริตเป็นต้น
- (๕) อโลภะ ธรรมชาติที่เป็นข้าศึก  
 ต่อโลภะ ไม่ติดในอารมณ์
- (๖) อโทสะ ธรรมชาติที่เป็นข้าศึก  
 ต่อโทสะ เป็นความไม่ดูร้าย
- (๗) ตตรมชฺฉตฺตตา ธรรมชาติที่  
 ทำให้สัมปยุตธรรมวางเฉยในอารมณ์
- (๘) กายปัสสทฺธิ ได้แก่ ความสงบ  
 กาย
- (๙) จิตตปัสสทฺธิ ได้แก่ ความสงบ  
 จิต
- (๑๐) กายลหฺตฺตา ได้แก่ ความเบา  
 แห่งกาย

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

(๑๑) จิตตลหุตา ได้แก่ ความเบา  
แห่งจิต

(๑๒) กายมุกุตา ได้แก่ ความอ่อน  
แห่งกาย

(๑๓) จิตตมุกุตา ได้แก่ ความอ่อน  
แห่งจิต

(๑๔) กายกัมมัฏญตา ได้แก่ ความ  
สำเร็จประโยชน์ในการงานแห่งกาย

(๑๕) จิตตกัมมัฏญตา ได้แก่ ความ  
สำเร็จประโยชน์ในการงานแห่งจิต

(๑๖) กายปาคุญญตา ได้แก่ ความ  
คล่องแคล่วแห่งกาย

(๑๗) จิตตปาคุญญตา ได้แก่ ความ  
คล่องแคล่วแห่งจิต

(๑๘) กายชุกตา ได้แก่ ความตรง  
แห่งกาย

(๑๙) จิตตชุกตา ได้แก่ ความตรง  
แห่งจิต

เจตสิก ๑๙ ดวง ดังกล่าวนี้นี้ ชื่อว่า  
โสภณสาธารณะ แปลว่า ทั่วไปแก่  
โสภณจิตทุกดวง.

๗. สมมวาวจา สมมกมฺมนุโต  
สมมาอาชีโว เจติ ติสฺโส วิตฺติโย

๗. (๑) สัมมวาวจา ได้แก่ วาจา  
ที่เป็นเหตุพูดชอบ คือเว้นจากวจีหุจิริต ๔

คุณชีโว . แห่งตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม.

(๒) สัมมากัมมันตะ ได้แก่ การงานชอบ คือ เว้นจากกายทุจริต ๓ และ  
(๓) สัมมาอาชีวะ ได้แก่ ความเลี้ยงชีพชอบ คือ เว้นจากมิถฉาชีพ  
เจตสิก ๓ ดวง ดังว่ามานี้ ชื่อว่า  
วิริติ.

๘. กรุณา มุกิตา ปน<sup>๑</sup>  
อปฺปมณฺญา นามาติ สพุทฺธาปิ  
ปญฺญินฺทริเยน สทฺธิ ปญฺจวิสตฺติเม  
เจตสิกกา โสภณาติ เวทิตพฺพา.

๘. หนึ่ง (๑) กรุณา ธรรมชาติที่มี  
สัจจะหาประมาณมิได้เป็นอารมณ์ แล้ว  
สงสารคิดช่วยให้เขาพ้นทุกข์

(๒) มุกิตา ธรรมชาติที่มีสัจจะหา  
ประมาณมิได้เป็นอารมณ์ แล้วพลอยยินดี  
สมบัติของผู้อื่น

เจตสิก ๒ ดวงนี้ ชื่อว่า อปฺป-  
มณฺญา แปลว่า มีสัจจะหาประมาณมิได้  
เป็นอารมณ์

เจตสิกดังกล่าวนี้กับ ปัญฺญินฺทริย  
คือ อโมหะ อันหยั่งรู้ลักษณะเมื่อปัจ-  
ลักษณะเป็นต้น และเป็นใหญ่ในการหยั่งรู้  
สภาวะ ตามความเป็นจริงด้วยทั้งหมด  
รวมเป็น ๒๕ ดวง บัณฑิตพึงทราบ  
ชื่อว่า โสภณะ คือ เป็นเจตสิกที่ดั่งงาม  
ประกอบเข้าในโสภณจิต.

<sup>๑</sup> สี. ฉ. ปนสทฺโท นคฺติ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา



ประกอบในโสภณจิตอย่างเดียว ๑  
นัย.

### อณฺณสมานเจตสิกสมปโยคนย

๑๒. กถิ ? สัพพจิตตสาธารณณา  
ดาว สตุตีเม เจตสิกา สัพพะสุปิ  
เอกุนนวุติจิตตูปาทะสุ ลพฺภนฺติ.

๑๓. ปภินฺณเกสุ ปน วิตกโก  
ดาว ทฺวิปญฺจวิญญาณวชฺชิตกามาวจร-  
จิตฺเตสุ เจว เอกาทสสุ ปฐมชฺฌาน-  
จิตฺเตสุ จาติ ปญฺจปญฺญาสจิตฺเตสุ  
อุปฺปชฺชติ.

๑๔. วิจาโร ปน เตสุ เจว  
เอกาทสสุ ทฺุตติยชฺฌานจิตฺเตสุ จาติ  
ฉสญฺจิจิตฺเตสุ.

### สัมปโยคนัยอณฺณสมานาเจตสิก

๑๒. อย่างไร ? คือเบื้องต้น  
สัพพจิตตสาธารณณาเจตสิก ๗ ดวงนี้ ได้  
ในจิตตูปาททั้งหมด ๘๕ ดวง

๑๓. ก็บรรดาปภินณเจตสิก ๖ ดวง  
เบื้องต้น วิตก เกิดในจิต ๕๕ ดวง คือ  
กามาวจรจิตเว้นทวิปัญญาวิญญาณ ๑๐ ดวง  
รวม ๔๔ ดวง และปฐมฌานจิต ๑๑ ดวง  
(คือ ปฐมฌานจิตฝ่ายโลกีย์ ๓ ดวง ฝ่าย  
โลกุตระ ๘ ดวง).

๑๔. อนึ่ง วิจารกเกิดในจิต ๖๖ ดวง  
คือ จิต ๕๕ ดวง ที่มีวิตกเหล่านั้น (ได้แก่  
กามาวจรจิต ๔๔ ดวง เว้นทวิปัญญา-  
วิญญาณ ๑๐ ดวง และปฐมฌานจิต ๑๑  
ดวง) และทุติยฌานจิต ๑๑ ดวง (คือ  
ทุติยฌานจิตฝ่ายโลกีย์ ๓ ดวง ฝ่าย  
โลกุตระ ๘ ดวง).

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. อธิโมกฺโข ปน ทฺวิปญฺจ-  
วิญญาณวิจิกิจฺจนาสหคตวชฺชิตฺตจิตฺเตสุ.

๑๕. อนึ่ง อธิโมกข์ เกิดในจิตวัน  
ทวิปัญจวิญญาณ และวิจิกิจจนาสหคตจิต  
คือ ประกอบได้ในจิต ๗๘ ดวง ได้แก่

๑. กามาวจรจิต ๔๓ ดวง เว้น  
ทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ ดวง และวิจิกิจจา-  
สหคตจิต ๑ ดวง

๒. รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง

๓. อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง และ

๔. โลกุตฺรจิต ๘ ดวง.

๑๖. วีริยํ ปน ปญฺจทวาราวชฺชน-  
ทฺวิปญฺจวิญญาณสมปฺปฺยิจฺจนันสนฺตฺรณ-  
วชฺชิตฺตจิตฺเตสุ.

๑๖. อนึ่ง วีริยะ เกิดในจิตวัน  
ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ ดวง ทวิปัญจ-  
วิญญาณ ๑๐ ดวง สัมปฺยิจฺจนันจิต  
๒ ดวง และสันตฺรณจิต ๓ ดวง ได้แก่  
เกิดในจิต ๗๓ ดวง คือ

๑. กามาวจรจิต ๓๘ ดวง (เว้น  
ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ ดวง ทวิปัญจ-  
วิญญาณ ๑๐ ดวง สัมปฺยิจฺจนันจิต  
๒ ดวง และสันตฺรณจิต ๓ ดวง).

๒. รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง

๓. อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง และ

๔. โลกุตฺรจิต ๘ ดวง.

๑ ไป. ....สมปฺยิจฺจนันสนฺตฺรณวชฺชิตฺตจิตฺเตสุ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิธรรมมัตถสังคหะและอภิธรรมมัตถกวิภาวินีปฏิภา.ป-ท.-๕

๑๗. ปิตี โทมนัสสุเบกขาสหคต-  
กายวิญญาณจตุตถชฎานาวชฺชิตจิตฺเตสุ.

๑๗. ปิตี เกิดในจิตวันโทมนัสส-  
สหคตจิต อุเบกขาสหคตจิต กาย-  
วิญญาณ และจตุตถชฎาน ได้แก่ จิต  
๕๑ ดวง คือ

๑. กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต ๑๘  
ดวง (คือ โลกมุล ๔ อเหตุกจิต ๒  
มหากุศล ๔ มหาวิบาก ๔ มหาภิกิริยา ๔)
๒. ปฐมฌานจิต ๑๑ ดวง
๓. ทุติยฌานจิต ๑๑ ดวง และ
๔. ตติยฌานจิต ๑๑ ดวง.

๑๘. ฉนฺโท อเหตุกโมมุหาวชฺชิต-  
จิตฺเตสุ.

๑๘. ฉนฺทะ เกิดในจิตวันอเหตุกจิต  
และโมมุหจิต ได้แก่ จิต ๖๙ ดวง คือ

๑. กามาวจรจิต ๓๔ ดวง วัน  
อเหตุกจิต ๑๘ ดวง และโมมุหจิต ๒ ดวง
๒. รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง
๓. อรูปาวจรจิต ๑๒ ดวง และ
๔. โลกุตรจิต ๘ ดวง.

๑๙. เต ปน จิตฺตูปปาทา  
ยถากุณฺม :

๑๙. ก็จิตตูปปาทเหล่านั้น เว้นจาก  
ปกิณกเจตสิกมีจำนวนตามลำดับ คือ

ฉสภูจฺจึ ปญฺจปญฺญาส  
เอกาทส จ โสฬส  
สตุตติ วีสติ เจว

๖๖ ดวง ๕๕ ดวง ๑๑ ดวง  
๑๖ ดวง ๗๐ ดวง และ ๒๐ ดวง  
คือ วิตกไม่ประกอบกับจิต ๖๖ ดวง

คุณชิว แห่งตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปกิณฺณกวิวชฺชิตา.  
 ปณฺจปณฺฑาส จสญฺจยญฺ-  
 จสตุตฺติ ติสตุตฺติ  
 เอกปณฺฑาส เจกฺขุน-  
 สตุตฺติ สปุปกิณฺณกา.

๑ นัย วิจาร์ไม่ประกอบด้วยจิต ๕๕  
 ดวง ๑ นัย อธิโมกข์ไม่ประกอบด้วย  
 จิต ๑๑ ดวง ๑ นัย วิริยะไม่  
 ประกอบด้วยจิต ๑๖ ดวง ๑ นัย  
 ปิตีไม่ประกอบด้วยจิต ๗๐ ดวง ๑  
 นัย ฉันทะไม่ประกอบด้วยจิต ๒๐  
 ดวง ๑ นัย ปกิณกเจตสิกที่  
 ประกอบด้วยจิต ๖ นัย และจิตตูป-  
 บาทเหล่านั้น ที่ประกอบด้วย  
 ปกิณกเจตสิก มีจำนวนตามลำดับ  
 คือ ๕๕ ดวง ๖๖ ดวง ๗๘ ดวง  
 ๗๓ ดวง ๕๑ ดวง และ ๖๘ ดวง  
 คือ วิตกประกอบด้วยจิตได้ ๕๕ ดวง  
 ๑ นัย วิจาร์ประกอบด้วยจิตได้ ๖๖ ดวง  
 ๑ นัย อธิโมกข์ประกอบด้วยจิตได้ ๗๘  
 ดวง ๑ นัย วิริยะประกอบด้วยจิตได้  
 ๗๓ ดวง ๑ นัย ปิตีประกอบด้วยจิต  
 ได้ ๕๑ ดวง ๑ นัย ฉันทะประกอบด้วย  
 จิตได้ ๖๘ ดวง ๑ นัย.

อักษรมณฑกสงคหะและอักษรมณฑกาวภา.บ-ท.-๕

คุณชิว แซ่ตั้ง  
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

## อกุศลเจตสิกสมบุโยคนย

## สัมปโยคนัยอกุศลเจตสิก (มี ๕ นัย)

๒๐. อกุศลเจตสิก ปน โมโห อหิริกัม  
อโนตตปุเป อุตฺถจฺจนฺจชาติ จตฺตารโหม  
เจตสิกกา สพฺพากุสฺลสาธาธนา นาม,  
สพฺพเพสุปี ทฺวาทสากุสฺลเจตฺตํ ลพฺพนฺติ.

๒๐. กิบรรดาอกุศลเจตสิก ๑๔  
ดวง เจตสิก ๔ ดวงนี้ คือ โมหะ ๑  
อหิริกะ ๑ อโนตตปุเป ๑ และอุตฺถจฺจะ ๑  
ชื่อว่า สัพพอกุศลสาธาธนะ แปลว่า  
ทั่วไปแก่อกุศลจิตทั้งหมด ประกอบได้ใน  
อกุศลจิตทั้งหมด ๑๒ ดวง.

๒๑. โลภอ อฏฺฐสุ โลภสทฺท-  
จิตฺเตเสว ลพฺพติ.

๒๑. โลภะ ประกอบได้ในโลก  
สทฺทจิต ๘ ดวงเท่านั้น.

๒๒. ทิฏฺฐิ จตฺตสุ ทิฏฺฐิต-  
สมฺปยุตฺเตสุ.

๒๒. ทิฏฐิ ประกอบได้ในทิฏฐิต-  
สัมปยุตจิต ๔ ดวงเท่านั้น.

๒๓. มาโน จตฺตสุ ทิฏฺฐิต-  
วิปฺยุตฺเตสุ.

๒๓. มานะ ประกอบได้ในทิฏฐิต-  
วิปยุตจิต ๔ ดวงเท่านั้น.

๒๔. โทโส อิสฺสา มจฺจนฺริยํ.  
กุกฺกจฺจนฺจชาติ ทฺวีสุ ปฏฺธิสมฺปยุตฺต-  
จิตฺเตสุ.

๒๔. โทสะ อิสสา มัจจนฺริยะ และ  
กุกฺกจจะ อกุศลจิต ๔ ดวงนี้ ประกอบ  
ได้ในปฏฺธิสมฺปยุตจิต ๒ ดวง.

๒๕. ถีนมิทฺถํ ปณฺจสุ สสงฺขาริก-  
จิตฺเตสุ.

๒๕. ถีนะและมิทฺถะ ประกอบได้ใน  
สสงฺขาริกจิต ๕ ดวง (คือ โลกมุล ๔ ดวง  
โทสมุล ๑ ดวง).

คุณฉิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา



## โสภณเจตสิกสมปโยคนัย

## สัมปโยคนัยโสภณเจตสิก(มี ๕ นัย)

๒๘. โสภณเจตสิก ปน โสภณ-  
 สาธารณา ดาว เอกุณวีสติ<sup>๑</sup> เจตสิกกา  
 สพุเพสุปี เอกุณสมุจจิโสภณจิตเตสุ  
 สมปยุชชนติ.<sup>๒</sup>

๒๙. วิรติโย ปน ติสโสปี อฏฺจสุ  
 โลกุตตรจิตเตสุ สพุพกาปี นียตา  
 เอกโตว ลพฺภนฺติ, โลกิเยสุ ปน  
 กามาวจรกุสเลเสวว กทาจิ  
 สนฺทิสฺสนฺติ วิสุํ วิสุํ.

๓๐. อปฺปมณฺญาโย ปน ทฺวาทสฺสุ  
 ปณฺจมชฺฌานวชฺชิตมฺหุคฺคตจิตเตสุ เจว  
 กามาวจรกุสเลสุ จ สเหตุกกามาวจร-  
 กิริยาจิตเตสุ จาติ อฏฺจวีสติจิตเตเสวว  
 กทาจิ นานา หุตฺวา ชายนฺติ,  
 อุกฺเขชาสทฺทเตสุ ปเนตฺถ กรรุณา  
 มุทิตา น สนฺตีติ เกจิ วทฺนฺติ.

๒๘. อนึ่ง บรรดาโสภณเจตสิก  
 ๒๕ ดวง เบื้องต้น โสภณสาธารณ-  
 เจตสิก ๑๙ ดวง ประกอบในโสภณจิต  
 ทั้งหมด ๕๙ ดวง.

๒๙. อนึ่ง วิรติทั้ง ๓ เข้าได้ใน  
 โลกุตตรจิต ๘ ดวง พร้อมกันที่เดียวอย่าง  
 แน่นนอนแม้โดยประการทั้งปวง, ส่วนใน  
 โลกียจิต วิรติทั้ง ๓ ปรากฏในกามาวจร  
 กุศลจิตเท่านั้นเป็นบางครั้งวาทิละดวงไม่  
 พร้อมกัน.

๓๐. อนึ่ง อปฺปมณฺญา ๒ ดวง  
 เกิดได้คราวละครั้ง และที่ละดวงในจิต  
 ๒๘ ดวง คือ

๑. มหัคคตจิต ๑๒ ดวง เว้นปณฺจม-  
 ฌาน (๑๕ ดวง)
๒. กามาวจรกุสลจิต ๘ ดวง และ
๓. สเหตุกกามาวจรกิริยาจิต ๘  
 ดวง, แต่อาจารย์บางพวกกล่าวว่า

<sup>๑</sup> ฉ. เอกุณวีสติเม.

<sup>๒</sup> ฉ. สวีชชนติ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บรรดากามาวจรจิตเหล่านี้ จิตที่สหระคต ด้วยอุเบกขา ไม่มีกรุณา มุกิตา.

๓๑. ปณฺญา ปน ทฺวาทสฺสุ ฅณณสมฺปยุตฺตกามาวจรจิตฺเตสฺส เจว สหฺเพสฺสุปี ปณฺจตุตฺติสมฺหคฺคตโลกุตฺตร- จิตฺเตสฺส จาติ สตุตจตุตาฬีสจิตฺเตสฺส สมฺปโยคํ คจฺจนฺตฺติ.

๓๑. อนึ่ง ปัญฺญินทริยฺเจตสิก ๑ ดวง ถึงการสัมปโยคเข้าในจิต ๔๗ ดวง คือ

๑. กามาวจรจิตที่เป็นฅณณสมฺปยุต ๑๒ ดวง และ

๒. มหคฺคตจิต โลกุตรจิตทั้งหมด ๓๕ ดวง แล.

๓๒. เอกฺกนวิสฺติ ฐมฺมา  
    ชายนฺเตกฺกนสฺสจฺฉิยํ<sup>๑</sup>  
    ตโย โสฬสจิตฺเตสฺส  
    อฏฺฐวิสฺตฺยํ ทฺวยํ.  
ปณฺญา ปกาสิตา สตุต-  
    จตุตาฬีสวิเรสฺสุปี  
สมฺปยุตฺตา จตุเรวํ  
    โสภณฺณเสวว โสภณฺณา.

๓๒. โสภณเจตสิก ๒๕ ดวง ประกอบ เข้าในโสภณจิตเท่านั้น ๔ นัย อย่างนี้ คือ : ธรรม (คือ โสภณ- สาธารณเจตสิก) ๑๙ ดวง เกิดใน โสภณจิต ๕๙ ดวง ๑ นัย ธรรม (คือ วิรติ) ๓ ดวงเกิดในจิต ๑๖ ดวง ๑ นัย ธรรม (คือ อปฺปมัญญา) ๒ ดวง เกิดในจิต ๒๘ ดวง ๑ นัย ปัญญา (คือ ปัญฺญินทริยฺ) ๑ ดวง ทานประกาศิตไว้ในโสภณจิต ทั้ง ๔๗ ดวง ๑ นัย.

<sup>๑</sup> ก....สญฺจิสฺสุ.

คุณชิว แซ่ตั้ง  
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕  
๖  
๗  
๘  
๙  
๑๐  
๑๑  
๑๒  
๑๓  
๑๔  
๑๕  
๑๖  
๑๗  
๑๘  
๑๙  
๒๐  
๒๑  
๒๒  
๒๓  
๒๔  
๒๕  
๒๖  
๒๗  
๒๘  
๒๙  
๓๐  
๓๑  
๓๒  
๓๓  
๓๔  
๓๕  
๓๖  
๓๗  
๓๘  
๓๙  
๔๐  
๔๑  
๔๒  
๔๓  
๔๔  
๔๕  
๔๖  
๔๗  
๔๘  
๔๙  
๕๐

๓๓. อีสสามจุเณรกุฏกุจ-  
 วิตติกรรณาทโย  
 นานา กทาจิ มาโน จ  
 ทินมิทฐํ ตกา สห.

๓๓. อีสสา ๑ มัจฉริยะะ ๑ กุกกุจจะ ๑  
 วิตติ ๓ และอัปปมัญญา ๒ มีกรรณา  
 เป็นต้น รวม ๘ ดวง แยกกันเกิด  
 ในบางคราวไม่พร้อมกัน มานะก็  
 เกิดในกาลบางคราว ทินะและ  
 มิทฐะก็เหมือนกันเกิดพร้อมกันบ้าง  
 เป็นบางคราว ไม่เสมอไป จึง  
 ชื่อว่า อนียตโยคี คือ เป็นเจตสิก  
 ที่ประกอบจิตได้ไม่แน่นอน รวม  
 เป็น ๑๑ ดวง.

๓๔. ยถาวุตตานุสาเรน  
 เสสา นียตโยคิน  
 สงฺคหณฺจ ปวฺกขามิ  
 เตสนุทานิ ยถารหํ.

๓๔. ส่วนเจตสิกที่เหลืออีก ๔๑ ดวง เป็น  
 เจตสิก ที่ประกอบได้แน่นอนเสมอ  
 จึงชื่อว่า นียตโยคี ตามแนวแห่งคำ  
 ดังกล่าวแล้ว บัดนี้ ข้าพเจ้าจัก  
 กล่าวสังคหณัย แห่งเจตสิกเหล่านั้น  
 ตามควรต่อไป.

### สงฺคหณฺย

### สังคหณัย

๓๕. ฌตฺตีสานุตฺตเร ธมฺมา  
 ปญฺจตฺตีส มหคฺคเต

๓๕. ๑. ธรรมคือโลกุตระจิต ๘ ดวง  
 (หรือ ๔๐ ดวง) สงเคราะห์เจตสิก-

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อฏฺฐตฺตีสํปิ ลพฺภนฺตฺติ  
 กามาวจรโสภณเณ.  
 สตฺตวีสตฺตยปฺปญฺณมฺปิ  
 ทฺวาทสาเหตุเกติ จ  
 ยถาสุมฺภวโยเคน  
 ปญฺจธา ตตฺถ สงฺคโห.

ธรรมเข้าได้ ๓๖ ดวง  
 ๒. มหัคตจิต ๒๗ ดวง สงเคราะห์  
 เจตสิกธรรมเข้าได้ ๓๕ ดวง  
 ๓. กามาวจรโสภณจิต ๒๕ ดวง  
 สงเคราะห์เจตสิกธรรมเข้าได้ ๓๘  
 ดวง.  
 ๔. อภุคฺลจิต ๑๒ ดวง สงเคราะห์  
 เจตสิกธรรมเข้าได้ ๒๗ ดวง  
 ๕. อเหตุกจิต ๑๘ ดวง สงเคราะห์  
 เจตสิกธรรมเข้าได้ ๑๒ ดวง  
 จิต ๘๘ ดวง หรือ ๑๒๑ ดวง มี  
 สังคหนัย คือ นับเจตสิกธรรมเข้า  
 กับจิตได้ ๕ นับ โดยการประกอบ  
 ได้ตามควรดังกล่าวมานี้.

โลกุตระจิตตฺตสฺงคหนัย

สังคหนัยโลกุตระจิต

๓๖. กถํ ? โลกุตฺตเรสุ ตาว  
 อฏฺฐจฺสุ ปรมชฺฌานิกจิตฺเตสุ  
 อญฺณสมานา เตรส เจตสิกกา  
 อปฺปมญฺญาวชฺชิตา เตวีสติ โสภณ-  
 เจตสิกกา เจติ ฉตฺตีส ฐมฺมา สงฺคหํ

๓๖. สังคหนัย ๓๓ อย่างไร? คือ  
 บรรดาโลกุตระจิตทั้งหลาย โลกุตระปฐม-  
 ฉานิกจิต ๘ ดวง มีเจตสิกธรรม  
 สงเคราะห์เข้าได้ ๓๖ ดวง คือ :  
 ๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง และ

คุณชิว แซ่ตั้ง  
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คจฺจนฺตฺติ, ตถา ทฺตฺติยชฺชฌานิกจิตฺเตสฺส  
 วิตกฺกาวชฺชชา, ตตฺติยชฺชฌานิกจิตฺเตสฺส  
 วิตกฺกวิจาร์วชฺชชา, จตฺตตฺตชฺชฌานิกจิตฺเตสฺส  
 วิตกฺกวิจาร์ปิตฺตวชฺชชา, ปญฺจจมชฺชฌานิก-  
 จิตฺเตสฺส อฺนุเปกฺขาสหคตฺตา เต เอว  
 สงฺกยฺหนฺตฺติ สพฺพทถาปี อฏฺฐสฺส  
 โลกุตฺตรจิตฺเตสฺส ปญฺจกชฺชฌานวเสน  
 ปญฺจจราว สงฺคโห โหตีตี.

๒. โสภณเจตสิก ๒๓ ดวง เว้น  
 อัปป์มัญญา ๒ ดวง, เหมือนกัน โลกุตฺร-  
 ทฺตฺติยฌานิกจิต ๘ ดวง มีเจตสิกธรรม  
 สงฺเคราะหฺเข้าได้ ๓๕ ดวง คือ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
 เว้นวิตก ๑ ดวง และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๓ ดวง เว้น  
 อัปป์มัญญา ๒ ดวง,

โลกุตฺรตตฺติยฌานิกจิต ๘ ดวง มี  
 เจตสิกธรรมสงฺเคราะหฺเข้าได้ ๓๔ ดวง  
 คือ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๑ ดวง  
 เว้นวิตก วิจาร์ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๓ ดวง เว้น  
 อัปป์มัญญา ๒ ดวง,

โลกุตฺรจตฺตตฺตฌานิกจิต ๘ ดวง มี  
 เจตสิกธรรมสงฺเคราะหฺเข้าได้ ๓๓ ดวง  
 คือ

๑. อัญญสมานเจตสิก ๑๐ ดวง เว้น  
 วิตก วิจาร์ ปิตฺติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๓ ดวง เว้น  
 อัปป์มัญญา ๒ ดวง,

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา



๘ ดวง มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์  
 เข้าได้ ๓๕ ดวง จตุตตังสสังคหณัย  
 ๑ นัย ได้แก่ โลกุตระตติยฌานิกจิต  
 ๘ ดวง มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์  
 เข้าได้ ๓๕ ดวง เตตตังสสังคหณัย  
 ๒ นัย ได้แก่ โลกุตระจตุตตฌานิก-  
 จิต ๘ ดวง และโลกุตระปัญจฌ-  
 ฌานิกจิต ๘ ดวง มีเจตสิกธรรม  
 สงเคราะห์เข้าได้อย่างละ ๓๓ ดวง.

### มหกุกตจิตตตสกุหนย

๓๘. มหกุกตเตสุ ปน ตีสุ  
 ปรมชฺชฌานิกจิตตเตสุ ตาว อณฺณสมานา  
 เตรส เจตสิกกา วิริตฺวชฺชา<sup>๑</sup> พาวีสติ  
 โสภณเจตสิกกา เจติ ปญฺจตฺตีส ฐมา  
 สงฺคหํ กจฺจนฺติ; กรุณา มุกฺติกา  
 ปเนตฺถ ปจฺเจกเมว โยเชตพฺพา.  
 ตถา ทุตฺติยชฺชฌานิกจิตตเตสุ วิตฺถกาวชฺชา,

### สังคหณัยมหักตจิต

๓๘. กัปฺปรตามหักตจิต ๒๗ ดวง  
 มหักตปฐมฌานิกจิต ๓ ดวง มีเจตสิก-  
 ธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๕ ดวง คือ :  
 ๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง  
 และ  
 ๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้น  
 วิริตี ๓ ดวง,

<sup>๑</sup> น. วิริตฺตคฺวชฺชิตา.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตติยขุฌานิกจิตเตสุ วิตกกุวิจารณ์วชชา,  
 จตุตถขุฌานิกจิตเตสุ วิตกกุวิจารณ์ปีติ-  
 วชชา, ปญจขุฌานิกจิตเตสุ ปน  
 ปณฺณรสนสุ อปฺปมณฺญาโย น  
 ลพฺภนฺตํ สพฺพถาปํ สตฺตวิสตีมหคฺคต-  
 จิตเตสุ ปญจขุฌานวเสน ปญจชา  
 สงฺกโห โหตีติ.

และในเจตสิก ๓๕ ดวงนี้ กรุณาและ  
 มุทิตาพึงประกอบได้ที่ละดวงทีเดียว.

เหมือนกัน มหัตตขุฌานิกจิต ๓  
 ดวง มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๔  
 ดวง คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
 เว้นวิตก ๑ ดวง และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้นวิริติ  
 ๓ ดวง,

มหัตตตติยฌานิกจิต ๓ ดวง มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๓ ดวง  
 คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๑ ดวง  
 เว้นวิตก วิจาร และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้น  
 วิริติ ๓ ดวง,

มหัตตจตุตถฌานิกจิต ๓ ดวง มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๒ ดวง  
 คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๐ ดวง  
 เว้นวิตก วิจาร ปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้น  
 วิริติ ๓ ดวง,

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิธรรมมัตถสังคหะและอภิธรรมมัตถกวิภาวินีฎีกา.ป-ท.-๕

มหัคคตบัญญัติมนิกจิต ๑๕ ดวง มี  
เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๐ ดวง  
คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๐ ดวง  
เวณวิตก วิจารณ์ ปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๐ ดวง เว้น  
วิริติ ๓ ดวง และอัปปมัญญา ๒ ดวง  
ประกอบเข้าไม่ได้.

มหัคคตจิต ๒๗ ดวง มีสังคหณ์ ๕  
นัย ด้วยสามารถแห่งฉานทั้ง ๕ แม้โดย  
ประการทั้งปวง แล.

๓๙. ปณฺจตฺตีส จตฺตตฺตีส  
เตตฺตตฺตีสถ ยมภาทฺตมม  
ทวตฺตตีส เจว ตีสชาติ  
ปณฺจชาว มหคฺคเต.

๓๙. มหัคคตจิต ๒๗ ดวง มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๕ นัย คือ :  
บัญญัติตติงสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่  
มหัคคตปฐมมนิกจิต ๓ ดวง มี  
เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๕  
ดวง จตตติงสสังคหณ์ ๑ นัย  
ได้แก่ มหัคคตทุติยมนิกจิต ๓ ดวง  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๔  
ดวง เตตตติงสสังคหณ์ ๑ นัย  
ได้แก่ มหัคคตตติยมนิกจิต ๓ ดวง  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๓  
ดวง ทวตตติงสสังคหณ์ ๑ นัย

คุณชั่ว แช่ตั้ง

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา



คจฺจนฺตฺติ. ตถา วิปาเกสฺสุ จ  
 อปฺปมณฺณวารีตฺตวชฺชิตา เต เอว  
 สงฺกฺขหนฺตฺติ<sup>๑</sup> สพฺพทถาปี จตฺตฺวิสตี-  
 กามาวจรโสภณจิตฺเตสฺสุ ทฺวาทสฺส  
 ทฺวาทสฺสชาว สงฺกฺขโห โหตีตี.

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง  
 และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๔ ดวง เว้น  
 ปัญฺญินทรีย ๑ ดวง,  
 กุศลจิตที่เป็นญาณสัมปยุต คู่ที่ ๓ มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๗ ดวง  
 คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
 เว้นปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๕ ดวง,  
 กุศลจิตที่เป็นญาณวิปยุต คู่ที่ ๔ มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๖ ดวง  
 คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
 เว้นปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๔ ดวง เว้น  
 ปัญฺญินทรีย ๑ ดวง.

กามาวจรกุศลจิตทั้ง ๘ มี เจตสิก-  
 ธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ดังกล่าวนั้นแล.

แม้กามาวจรกิริยาจิต ๘ ดวง ทั้ง  
 ๔ คู่ ก็มีเจตสิกธรรมเว้นวิรติ ๓ ดวง  
 สงเคราะห์เข้าได้ ๔ นัย อย่างนั้น

<sup>๑</sup> น. สงฺกฺขหนฺตฺติ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เหมือนกันเทียว คือ

กิริยาจิตที่เป็นญาณสัมปยุต คู่ที่ ๑  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๕ ดวง  
คือ

๑. อัญญาสมานา ๑๓ ดวง และ
๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้น  
วิรติ ๓ ดวง

กิริยาจิตที่เป็นญาณวิปยุต คู่ที่ ๒ มี  
เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๔ ดวง  
คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง  
และ
๒. โสภณเจตสิก ๒๑ ดวง เว้น  
วิรติ ๓ ดวง และปัญญินทรีย์ ๑ ดวง.

กิริยาจิตที่เป็นญาณสัมปยุต คู่ที่ ๓  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๔ ดวง  
คือ

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ และ
๒. โสภณเจตสิก ๒๒ ดวง เว้น  
วิรติ ๓ ดวง

กิริยาจิตที่เป็นญาณวิปยุต คู่ที่ ๔  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๓ ดวง  
คือ

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างค้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๑ ดวง เว้น  
วิริติ ๓ ดวง และปัญญินทรีย์ ๑ ดวง  
และกามาวจรวิบากจิต ๘ ดวง ทั้ง  
๔ คู่ ก็เหมือนกัน มีเจตสิกกรรมเว้น  
อัปมัญญา ๒ ดวง และวิริติ ๓ ดวง  
สงเคราะห์เข้าได้ ๔ นัย คือ

วิบากจิตที่เป็นญาณสัมปยุต คู่ที่ ๑  
มีเจตสิกกรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๓ ดวง  
คือ .

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง  
และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๐ ดวง เว้น  
อัปมัญญา ๒ ดวง และวิริติ ๓ ดวง.

วิบากจิตที่เป็นญาณวิปยุต คู่ที่ ๒  
มีเจตสิกกรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๒ ดวง  
คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง  
และ

๒. โสภณเจตสิก ๑๙ ดวง เว้น  
อัปมัญญา ๒ ดวง วิริติ ๓ ดวง และ  
ปัญญินทรีย์ ๑ ดวง.

คุณชีว แห่งตั้ง

สร้างคัมภีร์ฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปากจิตที่เป็นญาณสัมปยุต คู่ที่ ๓  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๒ ดวง  
คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เวณปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๒๐ ดวง เวณ  
อัปมัณญา ๒ ดวง และวิริติ ๓ ดวง

วิปากจิตที่เป็นญาณวิปยุต คู่ที่ ๔  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๑ ดวง  
คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เวณปีติ และ

๒. โสภณเจตสิก ๑๙ ดวง เวณ  
อัปมัณญา ๒ ดวง วิริติ ๓ ดวง และ  
ปัญญินทรีย์ ๑ ดวง.

กามาวจรวิปากจิต ทั้ง ๘ ดวง มี  
เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ดังกล่าว  
นั้นแหละ.

กามาวจรโสภณจิต ๒๔ ดวง มี  
สังคหนัย ๑๒ นัย ด้วยสามารถแห่งการ  
จัดเป็นคู่ แม้โดยประการทั้งปวง แล.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔๑. อฏฺจตุตฺติส สตุตฺตตุตฺติส  
 ทวยํ ฉตฺตตุตฺติสํ สุภ  
 ปญฺจตุตฺติส จตฺตตุตฺติส  
 ทวยํ เตตฺตตุตฺติสํ กุริเย.  
 เตตฺตตุตฺติส ปาเก ทวตฺตตุตฺติส  
 ทวยยกตฺตตุตฺติสํ ภเว  
 สเหตุคามาวจร-  
 ปุณฺณปากกุริยามเน.

๔๑. กุสลจิต วิบากจิต และกิริยา จิต  
 ฝ่ายคามาวจรสเหตุกะ ๒๔ ดวง  
 มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๑๒  
 นัย คือ อัญญัติตึงสสังคหณ์ ๑ นัย  
 ได้แก่ กุสลจิตคู่ ๑ มีเจตสิกธรรม  
 สงเคราะห์เข้าได้ ๓๘ ดวง  
 สัตตัตตึงสสังคหณ์ ๒ นัย ได้แก่  
 กุสลจิต คู่ที่ ๒ และกุสลจิตคู่ที่ ๓  
 มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์เข้าได้  
 คู่ละ ๓๗ ดวง ฉัตตึงสสังคหณ์  
 ๑ นัย ได้แก่ กุสลจิตคู่ที่ ๔ มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๖  
 ดวง ปัญจัตตึงสสังคหณ์ ๑ นัย  
 ได้แก่ กิริยาจิตคู่ที่ ๑ มีเจตสิกธรรม  
 สงเคราะห์เข้าได้ ๓๕ ดวง จตฺต-  
 ตึงสสังคหณ์ ๒ นัย ได้แก่  
 กิริยาจิตคู่ที่ ๒ และกิริยาจิตคู่ที่ ๓  
 มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์เข้าได้  
 คู่ละ ๓๔ ดวง เตตตึงสสังคหณ์  
 ๑ นัย ได้แก่ กิริยาจิตคู่ที่ ๔ มี  
 เจตสิกธรรม สงเคราะห์เข้าได้ ๓๓  
 ดวง เตตตึงสสังคหณ์ ๑ นัย  
 ได้แก่ วิบากจิตคู่ที่ ๑ มีเจตสิกธรรม

คุณชิว แซ่ตั้ง  
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงเคราะห์เข้าได้ ๓๓ ดวง ทวัต-  
 ดิงสสังคหนัย ๒ นัย ได้แก่  
 วิปากจิตคู่ที่ ๒ และวิปากจิตคู่ที่ ๓  
 มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์เข้าได้  
 คู่ละ ๓๒ ดวง เอกัตติงสสังคหนัย  
 ๑ นัย ได้แก่ วิปากจิตคู่ที่ ๔ มี  
 เจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๓๑  
 ดวง.

๔๒. น วิชฺชนุตฺตเร วิรติ  
 กุริยาสุ<sup>๑</sup> จ มหคฺคเต  
 อนุตฺตเร อปฺปมณฺญา  
 กามปาเก ทฺวยํ ตถา.  
 อนุตฺตเร ฌานธฺมา  
 อปฺปมณฺญา จ มชฺฌิเม  
 วิรติ ฌานปีติ จ  
 ปริตฺเตสุ วิเสสกา.

๔๒. บรรดาโสภณเจตสิก ๒๕ ดวงนี้  
 วิรติ ๓ ดวง ไม่มีในกามาวจร-  
 กิริยาจิต ๘ ดวง และในมหัคคจิต  
 ๒๗ ดวง อปัปมัญญา ๒ ดวง ไม่มี  
 ในโลกุตรจิต ๘ ดวง เจตสิก ๒  
 พวก คือ วิรติ ๓ ดวง และ  
 อปัปมัญญา ๒ ดวง ไม่มีใน  
 กามาวจรวิปากจิต ๘ ดวง.  
 โลกุตรจิตมีธรรมคือฌาน ทำให้  
 ต่างกัน มหัคคจิตมีอปัปมัญญาทำ  
 ให้ต่างกัน และกามาวจรจิต มีวิรติ  
 ฌาน และปีติ ทำให้ต่างกัน.

<sup>๑</sup> น. กุริเยสุ.

## อกุศลจิตตสงคหนย

๔๓. อกุศลเสสุ ปน โลกมุเสสุ  
ดาว ปจเม อสงขาริกเก อญญสมานา  
เตรส เจตสิกกา อกุศลสาธาธนา  
จตุตาโร เจติ สตุตตรส โลกทิกุฐีหิ  
สทุธิ เอญญวิสติ ธมฺมา สงคหํ  
คจฺจนฺติ.

๔๔. ตเถว ทุติเย อสงขาริกเก  
โลกมาเนน สทุธิ.

๔๕. ตติเย ตเถว ปีตวชฺชิตา  
โลกทิกุฐีหิ อญฺจารส.

## สังคหนัยอกุศลจิต

๔๓. บรรดาอกุศลจิต ๑๒ ดวง  
ในโลภมูลจิต ๘ ดวง อสังขาริกจิต  
ดวงที่ ๑ ส่วนโลภมุลมีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๑๕ ดวง คือ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง
๒. อกุศลสาธาธณเจตสิก ๔ ดวง
๓. โลกะ ๑ ดวง
๔. ทิฐิ ๑ ดวง.

๔๔. อสังขาริกจิต ดวงที่ ๒ ส่วน  
โลภมุลก็เหมือนกัน มีเจตสิกธรรม สง  
เคราะห์เข้าได้ ๑๕ ดวง คือ :

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง
๒. อกุศลสาธาธณเจตสิก ๔ ดวง
๓. โลกะ ๑ ดวง
๔. มานะ ๑ ดวง.

๔๕. อสังขาริกจิต ดวงที่ ๓ ส่วน  
โลภมุลก็เหมือนกัน มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๑๕ ดวง คือ :

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ
๒. อกุศลสาธาธณเจตสิก ๔ ดวง

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. โลภะ ๑ ดวง

๔. ทิฐิ ๑ ดวง.

๔๖. จตุตถะ ทเวว โลกมานเนน.

๔๖. อสังขาริกจิต ดวงที่ ๔ ส่วน โลกมูลก็เหมือนกัน มีเจตสิกธรรม สงเคราะห์เข้าได้ ๑๘ ดวง คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง เว้นปีติ

๒. อกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง

๓. โลภะ ๑ ดวง

๔. มานะ ๑ ดวง.

๔๗. ปณฺจเม ปน ปฏิสมฺปยุตเต อสงฺขาริกเก โทโส อีสสา มัจฺฉริยํ กุกฺกัจฺฉณจาทิ จตุหิ สหุธิ ปีติวชฺชิตา เต เอว วิสติ ธมฺมา สงฺคยฺหฺนฺติ. อีสสามจฺเณรฺกุกฺกัจฺฉานิ ปเนตฺถ ปจฺเจกเมว โยเชตพฺพทานิ.

๔๗. ส่วนอสังขาริกจิต ดวงที่ ๕ ที่เป็นปฏิสมัมปยุต มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๒๐ ดวง คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง เว้นปีติ

๒. อกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง

๓. โทสะ ๑ ดวง

๔. อีสสา ๑ ดวง

๕. มัจฉริยะ ๑ ดวง

๖. กุกกัจจะ ๑ ดวง,

แต่ในอสังขาริกจิตที่เป็นปฏิสมัมปยุตนี้ อีสสา มัจฉริยะ และกุกกัจจะ ประกอบได้เป็นบางดวง.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔๘. สสังขาริกปญจเกปิ ตเถว  
 ถีนมิทุเรน วิเสเสตฺวา โยเชตพฺพา.

๔๘. แม่สสังขาริกจิตทั้ง ๕ ดวง ก็  
 ประกอบเจตสิกธรรมเข้าได้ เหมือน  
 อสังขาริกจิตทั้ง ๕ นั้นแหละ แต่ให้พิเศษ  
 ขึ้นไปด้วยถีนะและมิทระดังนี้

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๑ ส่วนโลภมูล  
 มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๒๑ ดวง  
 คือ

๑. อัญญุสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง
๒. อกฺุศลสาธาารณเจตสิก ๔ ดวง
๓. โลภะ ๑ ดวง
๔. ทิฏฐิ ๑ ดวง
๕. ถีนะ ๑ ดวง
๖. มิทระ ๑ ดวง

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๒ ส่วนโลภมูล  
 ก็เหมือนกัน มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์  
 เข้าได้ ๒๑ ดวง คือ :

๑. อัญญุสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง
๒. อกฺุศลสาธาารณเจตสิก ๔ ดวง
๓. โลภะ ๑ ดวง
๔. มานะ ๑ ดวง
๕. ถีนะ ๑ ดวง
๖. มิทระ ๑ ดวง

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๓ ส่วนโลภมูล  
 มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๒๐ ดวง

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ

๒. อกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง

๓. โลภะ ๑ ดวง

๔. ทิฐิ ๑ ดวง

๕. ทิณะ ๑ ดวง

๖. มितถะ ๑ ดวง

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๔ ส่วนโลกมุล  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๒๐ ดวง  
คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ

๒. อกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง

๓. โลภะ ๑ ดวง

๔. มานะ ๑ ดวง

๕. ทิณะ ๑ ดวง

๖. มิตถะ ๑ ดวง

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๕ ที่เป็น  
ปฏิฆสัมปยุต มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้า  
ได้ ๒๒ ดวง คือ :

๑. อัญญาสมานาเจตสิก ๑๒ ดวง  
เว้นปีติ

คุณชีว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อุกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง

๓. โทสะ ๑ ดวง

๔. อิศสา ๑ ดวง

๕. มัจฉริยะ ๑ ดวง

๖. กุกกุกจะ ๑ ดวง

๗. ถีนะ ๑ ดวง

๘. มितระ ๑ ดวง

แต่ในสังขาริกจิต ที่เป็นปฏิฆ-  
สัมปยุตนี้ อิศสา มัจฉริยะ และกุกกุกจะ  
ประกอบได้เป็นบางดวง.

๔๙. ฉนทปีติวชชิตา ปน  
อญญสมานา เอกาทส อุกุศล-  
สาธารณา จตตารโ จาติ ปณฺณรศ  
ธมฺมา อุทฺทจฺจสทฺทเต สมฺปยุทฺชนฺติ.

๔๙. ส่วนอุทฺทจฺจสทฺทจิต มี  
เจตสิกธรรมประกอบเข้าได้ ๑๕ ดวง คือ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๑ ดวง  
เว้นฉันทะและปีติ

๒. อุกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง.

๕๐. วิจิกิจฺฉาสทฺทจิตฺเต จ  
อริโมกฺขวิรหิตา วิจิกิจฺฉาสทฺทิตา ตเถว  
ปณฺณรศ ธมฺมา สมฺปลพฺภนฺติ.  
สพฺพถาปี ทฺวาทสากุสลจิตฺตูปาทะสุ  
ปจฺเจกั โยชียมานาปี คณฺนวเสน

๕๐. วิจิกิจฺฉาสทฺทจิต ก็มีเจตสิก-  
ธรรมประกอบเข้าได้ ๑๕ ดวงเหมือนกัน  
คือ

๑. อัญญสมานาเจตสิก ๑๐ ดวง  
เว้นอริโมกข์ ฉันทะ และปีติ

๑ น. สมฺปลพฺภนฺตฺติ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตุตธาว สงฺคหิตา ภวนฺตฺติติ.

๒. อกุศลสาธาณเจตสิก ๔ ดวง

๓. วิจิกิจฉา ๑ ดวง

อกุศลจิตอุปบาท ๑๒ ดวง มีเจตสิกธรรม ซึ่งประกอบเข้าที่ละดวง สงเคราะห์เป็นสังคหณ์ได้ ๗ นัย ด้วยสามารถแห่งการนับ แม้โดยประการทั้งปวง แล.

๕๑. เอกุณวีสุฏฐารส

วีเสกวีส วีสติ

พาวีส ปณฺณรสาติ<sup>๑</sup>

สตุตธากุสเล จิตา.

๕๑. อกุศลจิต ๑๒ ดวง มีเจตสิกธรรม

สงเคราะห์เข้าได้ ๗ นัย คือ

เอกุณวีสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่

อสังขาริกจิต ดวงที่ ๑ อสังขาริก-

จิต ดวงที่ ๒ มีเจตสิกธรรม

สงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๑๙ ดวง

อฏฐารสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่

อสังขาริกจิต ดวงที่ ๓ อสังขาริก-

จิต ดวงที่ ๔ มีเจตสิกธรรม

สงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๑๘ ดวง

วีสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่

อสังขาริกจิต ดวงที่ ๕ มีเจตสิก-

ธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๒๐ ดวง

เอกวีสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่

<sup>๑</sup> ฉ. ปณฺณรเสติ.

คุณชีว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สสังขาริกจิต ดวงที่ ๑ สสังขาริก-  
จิต ดวงที่ ๒ มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๒๑ ดวง  
วิสติสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่  
สสังขาริกจิต ดวงที่ ๓ สสังขาริก-  
จิต ดวงที่ ๔ มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๒๐ ดวง  
พาวีสสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่  
สสังขาริกจิตดวงที่ ๕ มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๒๒ ดวง ปัณณ-  
รสังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่  
โมหมูลจิต ๒ ดวง มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๑๕ ดวง.

๕๒. สาธารณา จ จตุตาโร  
สมานา จ ทสาปเร  
จุกุทเสเต ปวฺจจฺนฺติ  
สพฺพากุสลโยคิโน.

๕๒. สัพพอกุศลสาธารณเจตสิก ๔ ดวง  
และอัญญสมานาเจตสิกอีก ๑๐ ดวง  
รวมเป็น ๑๔ ดวงนี้ เรียกว่า  
สัพพอกุศลโยคี แปลว่า ประกอบ  
ในอกุศลจิตได้ทุกดวง.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา



เป็น ๕ ดวง มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์  
เข้าได้ ๑๐ ดวง คือ อัญญาสมานาเจตสิก  
๑๐ ดวง เว้นฉันทะ ปิตติ และวิริยะ.

๕๗. ทวิปัญจวิญญาเนสุ<sup>๑</sup>  
ปกิณฺณกาวชฺชิตา เต เอว สงฺกยหนฺติ<sup>๒</sup>  
สพฺพถาปี อฏฺฐารสฺสุ อเหตุเกสุ  
กณฺนวเสน จตุธา ว สงฺคโห โหตีติ.

๕๗. ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ ดวง  
มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์เข้าได้ ๗ ดวง  
คือ อัญญาสมานาเจตสิกอันเป็นสัพพจิตต-  
สาธารณะ ๗ ดวง เว้นปกิณกเจตสิก ๓  
ดวง อเหตุกจิต ๑๘ ดวง มีเจตสิกธรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ดังกล่าวนั้นแหละ  
อเหตุกจิต ๑๘ ดวง มีเจตสิกธรรมสง  
เคราะห์เป็นสังคหณ์ได้ ๔ นัย ด้วย  
สามารถแห่งการนับ แม้โดยประการ  
ทั้งปวงแล.

๕๘. ทวาทเสกาทส ทส  
สตต จาติ จตุพฺพิโธ  
อฏฺฐารสาเหตุเกสุ  
จิตฺตูปฺปาเทสุ สงฺคโห.

๕๘. จิตตูปบาทอเหตุกะ ๑๘ ดวง มี  
สังคหณ์ ๔ นัย คือ : ทวาทส-  
สังคหณ์ ๑ นัย ได้แก่ หลีตูป-  
บาทจิต มีเจตสิกธรรมสงเคราะห์  
เข้าได้ ๑๒ ดวง เอกาทสสังคหณ์  
๑ นัย ได้แก่ โวฏฐัพพนจิต คือ  
มโนทวารารวิชชนะ ๑ ดวง และ

<sup>๑</sup> น. ทวิปัญจวิญญาณ.

<sup>๒</sup> น. สงกยหนตติ.

คุณชิว แซ่ตั้ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา.

สุขสันต์ีรณะ ๑ ดวง มีเจตสิก-  
กรรมสงเคราะห์เข้าได้ดวงละ ๑๑  
ดวง ทสสังคหณีย ๑ นัย ได้แก่  
มโนธาตุ ๓ ดวง และอเหตุก-  
ปฏิสนธิ ๒ ดวง มีเจตสิกกรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๑๐ ดวง สัตต-  
สังคหณีย ๑ นัย ได้แก่ ทวิปัญจ-  
วิญญาณ ๑๐ ดวง มีเจตสิกกรรม  
สงเคราะห์เข้าได้ ๗ ดวง.

๕๙. อเหตุกเกสุ สพุพต  
สตต เสสา ยถารห  
อิติ วิตุถารโต วุตตา  
เตตตีสวิธสงคหา.

๕๙. อเหตุกจิตทั้งหมด ๑๘ ดวง มี  
สัพพจิตตสาธารณเจตสิกทั้ง ๗ ดวง  
สงเคราะห์เข้าได้ ทุกดวงเสมอ  
ปกิณกเจตสิกที่เหลืออีก ๖ ดวง  
สงเคราะห์เข้าได้ตามควร ข้าพเจ้า  
ได้กล่าวสังคหณีย ๓๓ นัย โดย  
พิสดาร ด้วยประการฉะนี้.

๖๐. อิตถิ จิตตาวียุตตาน  
สมุปโยคณจ สงคห  
ณตวา เกท ยถาโยค

๖๐. ด้วยประการฉะนี้ บัณฑิตครั้น  
ทราบสัมปโยคณียและสังคหณียแห่ง  
กรรมอันไม่แยกกับจิต (คือเจตสิก)

อภิธรรมมัตถสังคหะและอภิธรรมมัตถภาวัญญา.ป-ท.๑-๑๑

จิตฺเตน สมมุทฺติเสตี.

แล้วพึงแสดงประเภทอันเสมอกับจิต  
ตามควร แล.

อิตฺติ อภิธมฺมตฺตสํกฺหะ

ปริเฉทที่ ๒ ชื่อว่า เจตสิกสังคหวิภาค

เจตสิกสงฺกฺหวิภาโค นาม  
ทฺตฺติโย ปริจฺเจโท.

ในปกรณ์อภิธรรมมัตตสังคหะ จบแล้ว  
ด้วยประการฉะนี้.